

*Др Данијела Глушац, истраживачица - сарадница
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 368.022:347.764
DOI: 10.46793/XXIV-14.065G*

ЗАШТИТНИ КАРАКТЕР ПРАВИЛА О ЗАСТАРЕЛОСТИ ПОТРАЖИВАЊА ИЗ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ*

Резиме

Застарелост се у правној теорији дефинише као губитак захтева за остварење права ради невришења садржаја права кроз законом одређено време. Застарелост се регулише посебним правилима, која имају предност у односу на општа правила. Предмет истраживања састоји се и у одговору на спорна питања у вези са застарелости потраживања из уговора о осигурању. Циљ истраживања је да се дође до одређеног нивоа сазнања о самом предмету истраживања, што би могло имати значајну научну вредност. Кроз анализу релевантних законских одредби, судске праксе и академских извора, у раду ће се истражити правила о застарелости потраживања у уговору о осигурању, с посебним освртом на уговор о осигурању живота. Неопходно је анализирати и приказати постојеће стање института застарелости у области осигурања, али исто тако посветити пажњу другачијим решењима и указати на све извеснију будућност у овој области.

***Кључне речи:** осигурање, уговор, застарелост, рокови, прекид, застој.*

1. Увод

Специфичност уговора о осигурању у односу на друге уговоре, уочава се и код питања застарелости потраживања. Циљ ових одредби је боља заштита осигураника, с обзиром на посебна својства уговора о осигурању. Закон о облигационим односима¹ (у даљем тексту: ЗОО) на уопштен начин дефинише застарелост, па се та општа правила примењују и на уговор о осигурању, и на уговор о осигурању живота. У упоредном праву застарелост је дефинисана

---

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2023. годину који се финансира из средстава Министарства, науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

¹¹ Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 - Уставна повеља и Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

законом о уговору о осигурању² или законом који на свеобухватан начин регулише област осигурања. Уважавајући вишегодишње иницијативе правника и предлог Удружења правника Србије, Влада Републике Србије донела је Одлуку о образовању посебне Комисије ради кодификације грађанског права и израде Грађанског законика.³ Иницијативе и предлози засновани су на чињеници да су створене неопходне претпоставке за израду и доношење савременог Грађанског законика у Републици Србији. Такав законик би знатно повећао правну сигурност и истовремено подстицао креативну еволуцију у области грађанског права, у складу са научним сазнањима и потребама праксе. Противници идеје регулисања уговора о осигурању у Грађанском законнику сматрају да би то водило стагнацији⁴ овог уговора, јер би уређење те области системским и тешко променљивим закоником успорило даљи развој права осигурања. У вези са темом нашег рада у Преднацрту Грађанског законика прихваћено је да се посебна правила о застарелости сврстају у део законика који садржи одредбе о уговору о осигурању.⁵

Застарелост наступа кад протекне законом одређено време у коме је поверилац могао захтевати испуњење обавезе.⁶ Услед наступања застарелости потраживања, обавеза се обеснажује, јер постаје утужива само условно: уколико тужени дужник не истакне приговор застарелости, тражбина не престаје постојати; она постаје обеснажена само уколико дужник истакне приговор да је право повериоца застарело.⁷ Општа и посебна правила о застарелости се уопште не примењују у ситуацији када су у закону одређени рокови у којим треба да се подигне тужба или да се изврши одређена радња, нпр. захтев за раскид, за отказ уговора итд. под претњом губитка права.⁸ Законска правила о застарелости су императивна, па стране немају слободу уговарања краћих или дужих рокова од прописаних.⁹ Одступање од осталих одредаба, уколико није забрањено овим или којим другим законом, допуштено је само ако је у несумњивом интересу осигураника.¹⁰ Посебне одредбе из ЗОО

---

² Нпр. Чл. 23 Закона о уговору о осигурању Шпаније (Ley 50/1980, de 8 de octubre, de Contrato de Seguro).

³ Одлука о образовању посебне Комисије ради кодификације грађанског права и израде Грађанског законика (Сл. гласник РС, бр. 104/06, 110/06 и 85/09). До сада су представљене три верзије Преднацрта Грађанског законика (2011, 2015. и 2019. године).

⁴ Петровић-Томић, Н., *Увод у право осигурања-први део*, Сл. гласник, Београд, 2019, стр. 88.

⁵ Одељак 5 Преднацрта Грађанског законика, чл. 1395-1400.

⁶ ЗОО, чл. 360, ст. 2.

⁷ Радишић, Ј., *Облигационо право*, Београд, 1979, стр. 303.

⁸ Марјански, В., *Уговор о осигурању*, Нови Сад, 2007, стр. 247.

⁹ ЗОО, чл. 364.

¹⁰ ЗОО, чл. 900, ст. 2. У одређеним случајевима права везана за захтеве потрошача у осигурању укључују посебан рок застарелости. У упоредној пракси, постављено је питање да ли се дужи рок застарелости из закона о заштити потрошача може применити и на потрошаче осигурања. Већина судова обично заузима став да ће се, уколико други

и Преднацрта Грађанског законика садрже правила о трајању рока застарелости и његовом почетку код потраживања уговорних страна и других лица чија потраживања према осигуравачу имају директан основ у уговору као и потраживања трећих оштећених лица која имају право на основу закона на директну тужбу против осигуравача од грађанске одговорности.¹¹ Ово је посебно важно истаћи, јер посебне одредбе ЗОО не регулишу застарелост потраживања из уговора о осигурању, већ потраживања код овог уговора. Потраживања из уговора о осигурању су само она која имају уговорне стране и лица у чију је корист или за чији је рачун закључен уговор о осигурању, а закон регулише и потраживања “трећих лица” по основу осигурања од грађанске одговорности чији основ није уговор већ закон, али се могу остварити ако је уговор закључен.¹² С обзиром на то да је уговор о осигурању живота уговор у којем се обе стране појављују као повериоци, потребно је сагледати обе правне ситуације, тј. рокове застарелости за уговарача осигурања или корисника осигурања према осигуравачу у осигурању живота и рокове застарелости потраживања осигуравача у осигурању живота.

2. Рокови застарелости за уговарача осигурања или корисника осигурања према осигуравачу у осигурању живота

Када је у питању застарелост потраживања уговарача осигурања или корисника, питање се пре свега односи на исплату осигуране своте. Поред општих рокова застарелости, ЗОО прописује посебне рокове из односа осигурања. Посебном одредбом којом се институт застарелости односи искључиво на уговор о осигурању, законодавац је настојао да „уравнотежи” институт застарелости према специфичностима правних односа који се појављују у уговору о осигурању.¹³ Дужина рока застарелости уговарача осигурања, односно корисника према осигуравачу зависи од врсте осигурања. Потраживања уговарача осигурања, односно трећег лица из уговора о осигурању живота застаревају за пет, а из осталих уговора о осигурању за три године, рачунајући од првог дана после протекла календарске године у којој је

пропис утврђује другачији рок застарелости, применити онај који је повољнији за потрошача. Закон о заштити потрошача Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 88/2021) не садржи одредбе о застарелости потраживања потрошача финансијских услуга. Пак, Ј., Пак, А., Застарелост потраживања код уговора о осигурању, *Право и политика*, бр. 1/2016, стр. 21.

¹¹ Пак, Ј., Пак, А., *нав.чланак*, стр. 21.

¹² *Исто*.

¹³ Матијевић, Б., *Рокови застаре код уговора о осигурању*, часопис „Осигурање“, бр. 1/2015, стр. 20.

потраживање настало.¹⁴ Субјективни рок застарелости код уговора о осигурању живота је пет година, а објективни рок десет година. Ово правило треба применити када заинтересовано лице употребом дужне пажње није могло сазнати за наступ осигураног случаја.¹⁵

У правном односу осигурања, поред осигуравача и уговарача осигурања, јавља се и осигураник. Питање које се поставља јесте зашто се утврђује рок застарелости захтева осигураног лица, а не и за осигураника. Постоје ситуације у којима уговарач осигурања и осигураник нису исто лице, и у тим случајевима осигураник може имати право да захтева исплату осигуране суме у одређеним уговором предвиђеном случају.¹⁶

3. Рокови застарелости потраживања осигуравача из уговора о осигурању

Потраживања осигуравача из уговора о осигурању застаревају за три године.¹⁷ С обзиром на то да овде није прописан почетак рачунања рока, сматра се да почиње да тече првог дана после дана када је поверилац имао право да захтева испуњење обавезе.¹⁸ Како је плаћање премије код уговора о осигурању живота факултативна обавеза, ова правила немају примену на осигурање живота.

4. Почетак тока рока застарелости

Према општим правилима ЗОО застарелост почиње тећи првог дана после дана кад је поверилац имао право да захтева испуњење обавезе, ако законом за поједине случајеве није што друго прописано.¹⁹ Ако се обавеза састоји у томе да се нешто не учини, да се пропусти или трпи, застарелост почиње тећи првог

---

¹⁴ ЗОО, чл. 380, ст. 1.

¹⁵ Јакаша, Б., *Право осигурања*, Загреб, 1972, стр. 296.

¹⁶ Пак, Ј., Пак, А., *нав. чланак*, стр. 24.

¹⁷ ЗОО, чл. 380, ст. 3.

¹⁸ Шулејић, П., *Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања*, Ревизија за право осигурања, бр. 2/2009, стр. 17.

У судској пракси нашли смо следећу пресуду: Рок застарелости обавезе из осигурања рачуна се од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало али се наведена одредба односи само за потраживања уговарача осигурања, односно трећих лица из уговора о осигурању живота и осталих уговора о осигурању. За потраживања осигуравача осигурања (организације за осигурање) доспелост почиње да тече од дана доспелости полисе, односно од дана доспелости испостављених рачуна којима је фактурисан износ премије. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 1651/2014 од 10.6.2015. године

¹⁹ ЗОО, чл. 361, ст. 1.

дана после дана кад је дужник поступио противно обавези.²⁰ Ако заинтересовано лице докаже да није знало да се осигурани случај догодио, застаревање почиње од дана кад је за то сазнало, с тим да у сваком случају потраживање застарева код осигурања живота за десет, а код осталих за пет година од првог дана после протеча календарске године у којој је потраживање настало.²¹ Ово правило је у интересу наведених поверилаца кад не могу из неких разлога да одмах остварују своја права из уговора о осигурању.²² То конкретно значи да застарелост почиње тећи 1. јануара после протеча календарске године у којој је потраживање настало.²³ Ово правило о застарелости полази од старог правила по коме: *contra non valenem agere non curit prescriptio*—застарелост не може да тече према лицу које није знало да је осигурани случај наступио, па према томе није ни могао да оствари своје право. Овде је интересантно зашто је законодавац посебно нагласио осигурање живота. Сматра се да је то из разлога неприхватања традиционалне поделе на осигурања лица и осигурања имовине. Самим тим што није споменуто осигурање од последица несрећног случаја, сматра се да на ту врсту осигурања треба применити посебна правила. Овако дугачким роком застарелости јавља се проблем прикупљања доказа због временског рока. Ипак, као разлог у прилог дужних рокова наводи се то што код осигурања живота корисник осигурања, тј. лице које се појављује као наследник у случају смрти осигураника, понекад и не зна да има то својство из уговора о осигурању живота. Овде корисник осигурања мора доказати да није знао да се догодио осигурани случај.

5. Питања која се тичу прекида застарелости код уговора о осигурању живота

Одређене околности могу утицати да се рок застарелости прекине, односно да застарелост не тече. Разлози и услови за прекид застарелости прописани су одредбама од чл. 387-393 ЗОО. С обзиром да одредбе ЗОО којима се уређују

---

²⁰ ЗОО, чл. 362, ст. 2.

²¹ ЗОО, чл. 380, ст. 2. У аустријском праву рок застарелости је годину дана и рачуна се од дана када је осигуравач одбио одштетни захтев осигураника. Према чл. 195 немачког Грађанског законика рок застарелости је три године, а према немачком Закону о уговору о осигурању почетак рока тече од тренутка у коме је осигураник добио осигуравачево писано обавештење о свом захтеву.

²² Шулејић, П., *нав. чланак*, стр. 17.

²³ У упоредном праву одлагање почетка рока до истека године у којој је настало потраживање није општеприхваћено. Рок застарелости у праву вечине земаља почиње да тече кад је настало потраживање. Пак, Ј., Пак, А., *нав. чланак*, стр. 25. Немачки Грађански законик (*Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*) из 1896. године предвиђа у чл. 199 ст. 4 поред објективног рока који је три године и субјективни рок, с тим да је најдужи рок десет година од настанка потраживања.

правни односи из уговора о осигурању не садрже посебна правила која би се примењивала на прекид застарелости из уговора о осигурању, примењују се општа правила.

Прекид застарелости је правни институт по коме застаревање које је почело да тече може бити прекинуто када наступе одређене околности. Прекидом застарелости време које је протекло прекида се одређеном радњом дужника или повериоца, а након тога застарелост почиње да тече изнова. У том случају, да би потраживање застарело, потребно је да протекне онолико времена колико је законом предвиђено за застарелост прекинутог потраживања.²⁴ До прекида застарелости долази када дужник призна дуг. Признање дуга може се учинити не само изјавом повериоцу него и на посредан начин, као што су давање отплате, плаћање камате, давање обезбеђења.²⁵ Застаревање се прекида подизањем тужбе и сваком другом повериоцевом радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом, у циљу утврђивања, обезбеђења или остварења потраживања.²⁶ После прекида, застаревање почиње тећи изнова, а време које је протекло пре прекида не рачуна се у законом одређени рок за застарелост. Застаревање прекинуто признањем од стране дужника почиње тећи изнова од признања. Кад је прекид застаревања настао подизањем тужбе или позивањем у заштиту, или истицањем пребијања потраживања у спору, односно пријављивањем потраживања у неком другом поступку, застаревање почиње тећи изнова од дана кад је спор окончан или свршен на неки други начин. Кад је прекид застаревања настао пријавом потраживања у стечајном поступку, застаревање почиње тећи изнова од дана окончања овог поступка. Исто важи и кад је прекид застаревања настао захтевом принудног извршења или обезбеђења. Застаревање које почиње тећи изнова после прекида навршава се кад протекне онолико времена колико је законом одређено за застаревање које је прекинуто.²⁷

6. Питања која се тичу застоја застарелости код уговора о осигурању живота

Уколико осигураник не може, услед објективних околности, да се обрати суду ради остваривања својих захтева, тада постоје разлози за застој застарелости.²⁸ Пре почетка или за време када је застарелост почела да тече

---

²⁴ Јанковец, И., Миладиновић, З., *Право осигурања*, Ниш, 2006, стр. 305-306.

²⁵ ЗОО, чл. 387.

²⁶ ЗОО, чл. 388.

²⁷ ЗОО, чл. 392.

²⁸ Чоловић, В., *Специфичности примене рокова застарелости у осигурању*, Зборник радова: Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији, Палић, 2006, стр. 244.

може доћи до препрека због којих поверилац не може да судским путем захтева испуњење обавезе. Застој застарелости спречава урачунавање одређеног времена у рок застарелости, тако да застарелост за време овог периода не тече. Застој застарелости настаје независно од воље повериоца и дужника, док прекид застарелости може да настане само радњом повериоца или дужника.²⁹ Такође, овде не постоје посебне одредбе којима се уређује застој застарелости код уговора о осигурању живота, већ се примењују општа правила ЗОО (чл. 381-386).

Ако застаревање није могло почети да тече због неког законског узрока, оно почиње тећи кад тај узрок престане.³⁰ Ако је застаревање почело тећи пре него што је настао узрок који је зауставио његов даљи ток, оно наставља да тече кад престане тај узрок, а време које је истекло пре заустављања рачуна се у законом одређени рок за застарелост.³¹

Застарело потраживање се претвара у природну облигацију; не може се утужити нити принудно наплатити. Да би застарелост производила дејство, мора осигураник на њу да се позове. Суд не пази на застарелост по службеној дужности. У праву Републике Србије застарелост тече и према малолетнику и другом пословно неспособном лицу без обзира на то да ли имају законског заступника или не. Застарелост, међутим не може наступити док не протекну две године од кад су постала потпуно пословно способна или од кад су добила заступника. Осигурања живота и од последица несрећног случаја се неретко закључују у интересу неког другог лица а не уговорача осигурања, посебно кад је реч о осигурању за случај смрти неког лица. Зато је у праву неких држава предвиђено да застаревање не тече према малолетницима и другим пословно неспособним лицима, до дана пунолетства или кад су постала потпуно пословно способна.³²

7. Закључак

Иако у литератури постоји низ публикација које се претежно баве проучавањем застарелости у области грађанског права, примећујемо недостатак свеобухватне анализе института застарелости у области осигурања. Практични циљ овог истраживања треба да послужи и пословној пракси, нарочито у делу сагледавања позитивноправних решења застарелости у области осигурања. У већини држава, правила која се односе на рокове застарелости из уговора о осигурању обично успостављају краћи период застарелости у односу на општи рок. Краћи рок застарелости је у основи у

---

²⁹ Пак, Ј., Пак, А., *нав. чланак*, стр. 34.

³⁰ ЗОО, чл. 384, ст. 1.

³¹ ЗОО, чл. 384, ст. 2.

³² Пак, Ј., Пак, А., *нав. чланак*, стр. 34.

корист осигуравача јер им пружа могућност да унапред планирају ресурсе потребне за испуњење обавеза преузетих у оквиру уговора о осигурању.

Како смо већ истакли у току је рад на изради Грађанског законика Републике Србије, којим је регулисан и уговор о осигурању, те одредбе Грађанског законика треба да допринесу да се смањи број случајева застарелања потраживања према осигуравачу. У вези са наведеним предлажемо да се имплементирају следеће измене као што је дужи рок застарелости из уговора о осигурању живота и последица несрећног случаја, да застарелост према малолетнику и лицу лишеном пословне способности не тече до пунолетства, односно до поновног стицања пословне способности, рок застарелости потраживања осигуравача из уговора о осигурању требало би да почне да тече од дана када је као поверилац имао право да захтева испуњење обавезе друге стране.

У нашем праву није предвиђена могућност да се уговорне стране споразумеју о дужини рокова застарелости као што је предвиђено у Начелима (принципима) европског уговорног права осигурања (*Principles of European Insurance Contract Law – PEICL*). Сматрамо да ово правило може бити корисно, али да се на тај начин не смеју угрозити општи принципи облигационог права.

*Danijela Glušac, Ph.D., Research Associate
Faculty of Law, University of Kragujevac*

THE PROTECTIVE CHARACTER OF CLAIMS LIMITATION IN INSURANCE CONTRACT

Summary

In legal theory, statute of limitations is defined as the loss of a claim for the realization of a right due to non-performance of the content of the right within the time specified by law. The statute of limitations is regulated by special rules, which take precedence over the general rules. The subject of the research consists in the answer to disputed questions related to the statute of limitations of claims from insurance contracts. The aim of the research is to reach a certain level of knowledge about the subject of the research itself, which could have significant scientific value. Through the analysis of relevant legal provisions, court practice and academic sources, the paper will investigate the rules on the limitation of claims in the insurance contract, with a special emphasis on the life insurance contract. It is necessary to analyze and present the current state of the statute of limitations in the field of insurance, but also to

pay attention to different solutions which will point to an increasingly certain future in this area.

Key words: *insurance, contract, statute of limitations, ceasing of unenforceability period, interruption of limitation period.*

Литература

- Јанковец, И., Миладиновић, З., *Право осигурања*, Ниш, 2006.
Јакаша, В., *Pravo osiguranja*, Zagreb, 1972.
Марјански, В., *Уговор о осигурању*, Нови Сад, 2007.
Матијевић, Б., Рокови застаре код уговора о осигурању, *часопис „Осигурање“*, бр. 1/2015.
Пак, Ј., Пак, А., *Застарелост потраживања код уговора о осигурању*, Право и политика, бр. 1/2016, стр. 20-36.
Петровић-Томић, Н., *Увод у право осигурања-први део*, Београд, 2019.
Радишић, Ј., *Облигационо право*, Београд, 1979.
Чоловић, В., *Специфичности примене рокова застарелости у осигурању*, Зборник радова: Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији, Палић, 2006.
Шулејић, П., *Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања*, Ревизија за право осигурања, бр. 2/2009.

Правни акти

- Аустријски Закон о уговору о осигурању из 1958. године (Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz 1958). StF: BGBl. Nr. 2/1959 (NR: GP VIII RV 102 AB 547 S. 68. BR: S. 140.))
Закон о заштити потрошача (Сл. гласник РС, бр. 88/2021)
Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 - Уставна повеља и Сл. гласник РС, бр. 18/2020)
Закон о уговору о осигурању Шпаније (Ley 50/1980, de 8 de octubre, de Contrato de Seguro)
Одлука о образовању посебне Комисије ради кодификације грађанског права и израде Грађанског законика (Сл. гласник РС, бр. 104/06, 110/06 и 85/09)
Начела (принципи) европског уговорног права осигурања (*Principles of European Insurance Contract Law – PEICL*)
Немачки Грађански законик (Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)) из 1896. године.

Судска пракса

- Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 1651/2014 од 10.6.2015. године.